

UDK: 72.03"20":711.4(574Almaty)
doi: 10.5379/urbani-izziv-2025-36-01-01

Prejeto: 20.7.2024
Sprejeto: 22.1.2025

Gulnara ABDRASSILOVA
Laura AUKHADIYEVA

Arhitektura kot odločilni dejavnik oblikovanja identitete mesta: študija primera kazahstanskega mesta Almaty

V članku so opredeljeni dejavniki, ki odločilno prispevajo k oblikovanju identitete mesta. Predstavljeni so izsledki raziskave, v kateri sta avtorici proučevali načine izražanja identitete na primeru Almatyja, največjega urbanega območja v Kazahstanu. Na podlagi analize javnega mnenja sta določili dejavnike, ki vplivajo na oblikovanje identitete Almatyja. Izsledki njune raziskave so pokazali, da je sodobna arhitektura pomembna za ohranjanje in izražanje identitete mesta in regije, ki posledično privablja naložbe in turiste. Zaradi globalizacije je danes težje kot kdaj koli prej ugotavljati in ohranjati identiteto mest in regij. Proučevanje vprašanj, povezanih z identiteto, je pomembno, saj se na podlagi izsledkov raziskav lahko oblikujejo strategije za družbenokulturno in gospodarsko preobrazbo mest.

Ključne besede: sodobna arhitektura, identiteta mesta, dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje identitete, regionalna arhitektura, Almaty

1 Uvod

Arhitektura je močan dejavnik, na podlagi katerega lahko razumemo identiteto in bistvo mesta. Ima praktično funkcijo, izraža zgodovinske, kulturne in družbene značilnosti kraja ter je pogosto vizualni odsev njegovega razvoja (Sardak idr., 2021). Mest ne določajo samo prebivalci in geografske meje, ampak tudi arhitekturne oblike, ki odražajo kolektivne vrednote, želje in spomin. To je opazno zlasti v mestih, kot je Almaty, kjer se je arhitekturna krajina preoblikovala pod vplivom kulturnih obdobij, kulturno-političnih sprememb in urbanističnih strategij (Nocca, 2017).

V današnjem globaliziranem svetu postaja oblikovanje identitet mest zelo pomembno vprašanje (Bell in De-Shalit, 2011). Identiteta mesta je posebna oblika teritorialne identitete, povezana s prevlado nekaterih dejavnikov, ki pri mestnih prebivalcih ali turistih vzbujajo asociacije na posamezno območje. Med te dejavnike spadajo naravne in krajinske značilnosti (npr. asociacija na Benetke kot mesto kanalov ali na Ulan Bator kot najhladnejše glavno mesto na svetu), arhitektura in kulturni simboli (npr. Eifflov stolp v Parizu, nebotičniki na Manhattnu, bazilika Svete družine v Barceloni itd.) in značilne funkcije (Milan kot modna prestolnica, Cambridge kot univerzitetno mesto).

Vprašanje identitete spremlja prelomne trenutke v zgodovini, zlasti v obdobjih spreminjajočih se družbenih struktur. V takih kompleksnih obdobjih se pri posameznikih in skupnostih pojavi potreba po samoidentifikaciji, ki obsega več oblik identitete (npr. etnično, socialno, poklicno, versko in teritorialno) (Beyers, 2016). Zanimanje za proučevanje teritorialne identitete, ki vključuje tudi identiteto mesta, spodbujajo zgodovinski procesi vključevanja držav v svetovne mreže.

Na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja so se nekdanje sovjetske republike, tudi Kazahstan, po razpadu Sovjetske zveze spoprijele z zahtevnim procesom oblikovanja lastne identitete (Bahga in Raheja, 2018). Njihove identitete, ki so se razlikovale od krovne sovjetske identitete, so začele odražati značilnosti lokalne zgodovine in kulture teh novih neodvisnih držav. Ta proces je vključeval prevrednotenje kulturnih in vrednostnih dominant v družbi, pečat pa je pustil tako v arhitekturi kot mestnem okolju (Sarttarova idr., 2014). Navedena preobrazba ni pomenila popolnega preloma s sovjetsko preteklostjo. Črpala je iz bogatih izkušenj sovjetske arhitekture in v dialogu z drugimi kulturami oblikovala nove prvine regionalne arhitekture (Jahn Kassim idr., 2018). V zadnjih treh desetletjih neodvisnosti je Kazahstan z razvojem novega glavnega mesta Astana in revitalizacijo drugih mestnih območij izoblikoval novo identiteto.

Almaty kot največje kazahstansko mesto vključuje bogato paleto arhitekturnih slogov, ki združuje stavbe iz sovjetskega obdobja, sodobne stolpnice in stavbe, ki odražajo značilnosti tradicionalne lokalne arhitekture. Zaradi te eklektične arhitekturne podobe se razlikuje od drugih srednjeazijskih mest, hkrati pa je omenjena eklektičnost pomemben del njegove identitete. Proučevanje arhitekture Almatyja daje edinstven vpogled v to, kako se njegova zgodovinska preobrazba iz mesta ob svilni poti in sovjetskega središča v bleščečo sodobno metropolo odraža v njegovem prostoru. Današnja mednarodna podoba Kazahstana je razvidna zlasti z dojemanjem arhitekture, ki zajema sintezo umetniških reprezentacij tako lokalne kot svetovne kulture. Prav to ravnotežje med univerzalnimi načeli arhitekture in lokalnimi značilnostmi je postalo temelj sodobne regionalne arhitekture v Kazahstanu. Regionalna arhitektura je širok pojem ter se nanaša na oblikovanje in razvoj materialnega okolja na posameznem območju. Obsega zasnovo in gradnjo stavb in drugih objektov ter mestnih okolij, hkrati pa upošteva lokalne tradicije, kulturo in zgodovinske okoliščine.

Pojem identitete mesta je ključen pri vzpostavljanju edinstvenosti mesta in njegovega položaja v svetu. Je lahko dejavnik povezovanja mestne skupnosti na podlagi skupnih vrednot, običajev in navad. Da bi to povezovanje lahko dosegli, morajo pri reševanju skupnih vprašanj sodelovati najrazličnejši deležniki, od prebivalcev do urbanistov in oblasti (Alzemeneva in Mamaeva, 2021). Ena od izraznih oblik te identitete je arhitektura, ki oblikuje bivalno okolje ljudi in prenaša materialne vidike regionalne kulture na prihodnje generacije. Cilj raziskave, predstavljene v tem članku, je bil proučiti vlogo arhitekture kot odločilnega dejavnika pri oblikovanju identitete Almatyja, pri čemer sta avtorici analizirali vpliv arhitekturnih slogov, urbanističnih odločitev in simbolnih objektov na zaznavanje kraja. Glede na kompleksen odnos med arhitekturo Almatyja in njegovo razvijajočo se mestno identiteto sta izpostavili pomen premišljenega arhitekturnega in urbanističnega načrtovanja za ohranjanje edinstvene podobe mesta ob hkratnem prilagajanju sodobni urbanizaciji. Raziskava je bila razdeljena v več faz. V prvi fazi sta avtorici opredelili pogoje za oblikovanje identitete mesta ob upoštevanju vpliva naravnih, podnebnih, zgodovinskih, antropogenih, funkcionalnih, kulturno-simbolnih in družbenokulturnih dejavnikov. V drugi fazi sta proučevali javno mnenje glede identitete analiziranega mesta, v zadnji, tretji fazi pa sta na primeru Almatyja opredelili vlogo sodobne arhitekture pri oblikovanju identitete mest.

2 Pregled literature

Arhitekturna identiteta Almatyja se je izoblikovala na podlagi edinstvene kombinacije zgodovinskih okoliščin, družbenopolitičnih sprememb in kulturnih izrazov. Glaudinov (2016) v celovitem pregledu razvoja kazahstanske arhitekture ugotavlja, da oblikovalske spremembe

odražajo širše družbenopolitične razmere. Njegovo delo postavlja temelje za razumevanje preobrazbe kazahstanske arhitekture skozi čas, pri čemer se je od tradicionalnih oblik premaknila k sodobnejšim, hkrati pa je obdržala jasno narodno identiteto. Truspekova (2019) je proučevala nekatere arhitekturne značilnosti Almatyja in opredelila, kako stavbe v mestu odražajo njegovo identiteto in se ujemajo z regionalno kulturo. Določila je ključne prvine, ki oblikujejo identiteto Almatyja, zlasti postsovjetske vplive, ki se mešajo z zgodovinskimi kazahstanskimi slogi. Truspekova in Sharipova (2022) sta navedeno nadgradili z analizo arhitekturnih slogov kazahstanskih javnih ustanov, iz katere so razvidni arhitekturni trendi, ki združujejo pretekle sovjetske vplive in sodobne označevalce kazahstanske identitete. Njuna raziskava se je osredotočala na slogovno kontinuiteto in preobrazbo javne arhitekture v Almatyju po letu 1991. Galimzhanova idr. (2020) so proučevali kazahstansko identiteto v arhitekturi mošej, pri čemer so posebno pozornost posvetili uporabi načela idžtihada – islamskega koncepta interpretacije in ustvarjalnosti. Analizirali so, kako verska arhitektura z oblikovalskimi in simbolnimi prvinami interpretira sodobno kazahstansko identiteto, ki temelji na kulturi.

Tatygulov idr. (2009) so podrobno analizirali življenje in delo Toleua Basenova, inovativnega arhitekta, ki je s svojimi deli postavil temelje urbani krajini Almatyja. Njihova raziskava Basenovove zapuščine poudarja pomen arhitektov pri oblikovanju arhitekturne podobe območja in vpliv te zapuščine na ustvarjanje projektov, pri katerih je lokalna tradicija usklajena s sodobnimi arhitekturnimi potrebami. Qapanov in Baimagambetov (1998) sta v delu o urbanističnem načrtovanju in zgodovini arhitekture v Almatyju proučila razvoj načrtovanja in coniranja mesta, pri čemer sta posebno pozornost namenila prilagodljivemu odzivu mesta na spreminjajoče se urbane potrebe. V tej povezavi je vredno omeniti pojem kritičnega regionalizma, ki ga je razvil Frampton (2020) in ga je mogoče uporabiti tudi za Almaty. Frampton zagovarja arhitekturne prakse, ki spoštujejo lokalno kulturo in geografske značilnosti ter se jim prilagajajo, hkrati pa se izogibajo površnemu regionalizmu. Njegovo teoretično stališče se ujema tudi z izsledki analize arhitekture v Almatyju, zlasti v povezavi s sodobnimi poskusi uravnoveženja svetovnih trendov s kazahstanskimi kulturnimi motivi, ki odsevajo edinstveno dvojnost postsovjetske identitete Kazahstana. Primerjalne študije arhitekturnega razvoja mest s sovjetskimi in evropskimi vplivi, kot sta Talin in Helsinki (Berger idr., 2019), kažejo, kako nekdanja sovjetska mesta oblikujejo svojo postsovjetsko identiteto prek arhitekturnih prilagoditev. Te študije pomagajo umestiti Almaty v širši okvir, v katerem poskušajo mesta uravnovežiti dediščino sovjetske dobe z željo po modernizaciji in lokalni identiteti.

V širšem geografskem kontekstu Gehl (2010) poudarja pomen oblikovanja človeku prijaznih mest, v katerih arhitektura spodbuja družbene stike in lokalno identiteto. Njegove zamisli o povezovanju javnih prostorov in arhitekturnih oblik za spodbujanje družabnega življenja se ujemajo s prizadevanji Almatyja za ustvarjanje privlačnih javnih prostorov, ki odražajo lokalno kulturo in so usklajeni s cilji ohranjanja lokalne identitete v urbanističnem oblikovanju. To povezovanje regionalnih in mednarodnih vidikov kaže, da na oblikovanje arhitekturne identitete Almatyja ne vplivajo samo lokalni in zgodovinski dejavniki, ampak tudi svetovni trendi. Mesta si posledično prizadevajo ohraniti edinstveno identiteto pod pritiski globalizacije. Na podlagi tovrstnih teoretičnih izhodišč lahko opredelimo, kako se regionalni temelji arhitekture v Almatyju odražajo v globalizirani urbani krajini.

Tudi Mendikulov (1948) se je v svojem zgodnjem delu o narodni arhitekturi Almatyja ukvarjal s problematiko vključevanja tradicionalnih kazahstanskih prvin v urbanistično oblikovanje. Njegove zamisli so temeljne za razumevanje zgodovinskih prizadevanj za ohranjanje

ravnovesja med nacionalno identiteto in sodobnostjo, ki še vedno vplivajo na arhitekturo Almatyja.

Predstavljene raziskave razkrivajo kompleksno součinkovanje zgodovinskih, kulturnih in okoljskih dejavnikov pri oblikovanju arhitekturne identitete Almatyja. Hkrati dajejo podlago za analizo njegove arhitekturne krajine kot odločilnega dejavnika, ki prek grajenega okolja oblikuje identiteto mesta.

3 Gradivo in metode

Za večplastno razumevanje vloge arhitekture pri oblikovanju identitete mesta so bile za celovito analizo arhitekturne identitete Almatyja uporabljene empirična, teoretična in kvalitativna metoda. Za analizo proučevanega mesta v regionalnem kontekstu, pri čemer sta avtorici mesto razčlenili na posamezna območja, ulice in stavbe, je bil uporabljen deduktivni pristop. V skladu s tem so bili prebivalci obravnavani kot subjekti družbenozgodovinskega razvoja, ki vplivajo na regionalno identiteto. Z analizo znanstvenih virov, povezanih z identiteto, arhitekturo in regionalnimi značilnostmi mest, sta avtorici opredelili teoretične okvire in določili dejavnike, ki vplivajo na identiteto mest. Poleg tega sta analizirali projektno dokumentacijo in strategije urbanističnega razvoja Almatyja, na podlagi česar sta lahko arhitekturni razvoj mesta umestili v kontekst in proučili namen arhitekturnega oblikovanja.

Da bi avtorici proučili prostorsko konfiguracijo in strukturne značilnosti Almatyja, sta poleg tega uporabili grafoanalitično metodo, s katero sta kartirali in vizualno analizirali ključne arhitekturne značilnosti, modele rabe zemljišč in urbanistične načrte, ki ustvarjajo identiteto mesta. Z geografskimi informacijskimi sistemi (GIS) sta ponazorili arhitekturne modele mesta in opredelili naravne, antropogene in kulturno-simbolne prvine, iz katerih je razvidna identiteta Almatyja. V okviru prostorske analize mesta sta izvedli terenske raziskave, v okviru katerih sta se osredotočili na objekte in spomenike, ki izražajo identiteto mesta. Z opazovanjem sta poleg tega dobili neposreden vpogled v povezave med arhitekturo ter njenim družbenim in kulturnim vidikom, vključno s tem, kako javnost dojema identiteto mesta.

Raziskovalni inštitut Almatygenplan in Inštitut za uporabni urbanizem sta med septembrom 2022 in decembrom 2023 ob podpori mestne uprave Almatyja izvedla sociološko anketo med kazahstanskimi prebivalci. V njej je sodeloval 801 posameznik iz več kazahstanskih mest, starih od 17 do 60 let. Med temi je bilo 471 (58,8 %) žensk in 330 (41,2 %) moških. Zaposlenih je bilo 55,8 %, študentov je bilo 36,9 %, brezposelnih pa 7,3 %. Pridobljeni podatki so ključni za oblikovanje razprav v okviru projektnih seminarjev, ki spodbujajo sodelovanje med prebivalci in podjetji v mestnih okrožjih. Vmesni izsledki ankete so bili objavljeni v znanstvenem prispevku (Aukhadiyeva in Karatseyeva, 2022). Anketa je potekala v spletni aplikaciji Survio, njen cilj pa je bil ugotoviti, kaj anketiranci menijo o arhitekturi Almatyja. Vključevala je vprašanja o tem, kako arhitekturne značilnosti vplivajo na njihov občutek pripadnosti kraju in na njihovo identiteto. Osredotočala se je tako na makroraven kot mikroraven, z njo so se zbirali podatki o soseskah, stanovanjskih območjih, ulicah in pomembnih stavbah v Almatyju. Anketiranci so morali glede na to, koliko so jim pomembni, razvrstiti dejavnike, ki vplivajo na identiteto Almatyja ter so bili razdeljeni na naravne (podnebje in krajina) in antropogene (arhitektura, mestno okolje, kulturni simboli in podoba mesta). Poleg tega so morali oceniti vpliv družbenogospodarskih dejavnikov na oblikovanje podobe mesta. Lahko so opredelili več kot en dejavnik, povezan z edinstvenostjo mesta.

Na podlagi analize zbranih podatkov sta avtorici določili ponavljajoče se teme in dejavnike, ki

določajo identiteto Almatyja. Kvalitativne podatke, pridobljene s pregledom literature in terenskimi opazovanji, sta tematsko kodirali, kvantitativne podatke, zbrane s sociološko anketo, pa sta statistično analizirali in na tej podlagi določili vzorce v javnem zaznavanju mesta. S primerjalno analizo sta izsledke strnili v celovito predstavitev arhitekturnih dejavnikov, ki vplivajo na identiteto Almatyja. Z opisanim kombiniranim metodološkim okvirom sta lahko temeljito proučili arhitekturo kot odločilni dejavnik oblikovanja edinstvene urbane identitete Almatyja. Rezultati so poleg tega spodbudili razprave o ohranjanju identitete v času globalizacije.

4 Rezultati in razprava

4.1 Ključni vidiki sodobne identitete mest

Posamezniki ob tem, ko prebivajo v zadevni državi, zaznavajo njeno teritorialno identiteto, pri čemer se poistovetijo z naravnimi značilnostmi, arhitekturo in kulturo, ki delujejo kot nosilci simbolov krajev (Krupskyi in sod., 2019). Ti simboli izhajajo iz pomenov, ki so za posameznika pomembni na teritorialni ravni in postanejo konkretni v okviru mesta ali naselja. Fedotova (2016) je mestno identiteto opredelila kot celoto urbanih pomenov, ki prebivalcem omogočajo, da se z mestom identificirajo na podlagi pomembnih simbolnih sredstev (podob, pojmov, kod itd.). Mestno okolje, ki ga sestavljajo arhitekturni objekti, javni prostori, ulice in parki, dobi pomembno vlogo pri oblikovanju identitete mesta, ko kolektivni in individualni spomin ustvarjata simbolne podobe, asociacije in mite, povezane s posameznimi prvinami mesta. Iskhojanova in sod. (2022) so v okviru svojega koncepta *genius loci* poudarili, da duh kraja posameznikom omogoča, da se identificirajo z okoljem.

Kakšno vlogo ima arhitektura pri prepoznavnosti mesta? Raziskave so pokazale, da na regionalno arhitekturo vplivajo raznovrstni lokalni dejavniki in da ta pomembno vpliva na samoidentifikacijo prebivalcev. Regionalna arhitektura ima ključno vlogo pri ohranjanju kulturne dediščine in spodbujanju trajnostnega razvoja regije (Amit, 2004). Ključni vidik sodobne identitete mesta je njegova podoba. Lynch (1960) je poudaril, da mora biti podoba mesta jasna in dobro določena. Menil je, da so miselne predstave o mestu povezane s tremi temeljnimi vidiki: potmi, robovi in okoliši. Ti vidiki vplivajo na dožemanje mesta kot celote in določajo njegovo funkcionalno zgradbo. Podoba mesta mora odražati vrednote in identiteto njegovih prebivalcev. Če ne odseva kulturne identitete prebivalcev, lahko povzroči dezorientacijo in nezadovoljstvo. Po drugi strani mesta, ki jim uspeva izražati svojo kulturno identiteto, pogosto postanejo privlačna za turiste in vlagatelje.

Kot navaja Gehl (2011), se kulturna identiteta mesta oblikuje v interakcij prebivalcev z okoljem, družbenimi ustanovami in zgodovinsko dediščino regije. Gehlova teorija regionalne podobe mesta je podlaga za razumevanje identitete Almatyja. V skladu z njegovim konceptom mest za ljudi (Gehl, 2010) so fizične, družbene in kulturne značilnosti Almatyja prispevale k oblikovanju njegove podobe (slika 1). Z njihovim ohranjanjem in popularizacijo se lahko ohranita in okrepiata kulturna posebnost in regionalna podoba mesta.

Slika 1: Identiteta mesta (vir: Fedotova, 2016)

Raziskovalci dejavnike, ki oblikujejo identiteto mesta, delijo na naravne značilnosti, ki so večinoma nespremenljive ali trajne (npr. geografska lega mesta, podnebje, krajina, rastlinstvo itd.), in umetne značilnosti, ki so lahko spremenljive ali nespremenljive (npr. simboli, blagovne

znamke, stavbe, mostovi itd.) (Korotseyeva & Akhmedova, 2022). V raziskavi, predstavljeni v tem članku, sta avtorici dejavnike, ki vplivajo na oblikovanje identitete mesta, razdelili na naravne (podnebje, krajina in rastlinstvo) in antropogene dejavnike, te pa še v dve skupini: materialno-prostorske (arhitektura in prostor) in kulturno-simbolne dejavnike (podobe, miti in zgodovinske povezave).

4.2 Naravni dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje identitete

Naravni dejavniki vključujejo najrazličnejše vidike, ki lahko vplivajo na arhitekturo in življenje ljudi. Prebivalci in obiskovalci opisujejo Almaty kot zeleno mesto ob vznožju gora. Ima zmerno celinsko podnebje s suhimi poletji in vlažnimi zimami. Povprečna januarska temperatura je -6°C , julijska pa 24°C . Največ padavin pade spomladi in jeseni. Mesto leži na nadmorski višini okoli 800 m, kar ustvarja razmere za gorske vetriče, ki hladijo mesto in prinašajo čistejši zrak z gora.

Za Almaty je ključni dejavnik njegova naravna lega v dolini, umeščeni med gorovja, na stičišču dveh tektonskih plošč. Posledično je za mesto značilna razmeroma visoka raven potresne aktivnosti, ki pogosto doseže 9. ali 10. stopnjo na Richterjevi lestvici. Poleg tega sta za kotlino, v kateri leži mesto, zlasti pozimi značilna izrazit temperaturni obrat in nezadostno kroženje zraka. Kakovost zraka poslabšajo dejavniki, kot so izpušni plini motornih vozil, industrijske emisije, sežiganje odpadkov in smog, ki ga povzroča kurjenje. Žal so potresna ogroženost in okoljske težave sestavni del podobe mesta. V zadnjih letih so se v mestu močno okrepile pobude za izboljšanje okoljskih razmer. Tovrstna prizadevanja vključujejo posodobitev industrijskih obratov ter vzpostavitev omrežja kolesarskih poti in območij za pešce, kar bi zmanjšalo onesnaženost zraka.

Krajina je temelj identitete mesta. Ključne prvine, ki vplivajo na razvoj današnje urbane zgradbe Almatyja, so gorske reke, zaradi katerih so ljudje že od nekdaj naseljevali to območje. V 19. stoletju so zaradi topografskih značilnosti območja začeli graditi ulice v smeri sever–jug in vzhod–zahod. Razporeditev urbanih blokov, katerih krajše stranice so bile obrnjene proti goram, je omogočila optimalno prezračevanje mesta. Temu načrtovalskemu načelu so sledili tudi sredi 20. stoletja, ko se je mesto začelo širiti proti jugozahodu. Značilne javne površine v mestu, ki prispevajo k njegovi edinstvenosti, so promenade ob gorskih rekah, ki potekajo skozi mesto.

Geografska lega, raznovrstna in edinstvena naravna krajina, naravni rezervati v predmestju in bogata kulturna dediščina, povezana s tradicionalnim nomadstvom, imajo pomembno vlogo pri oblikovanju identitete Almatyja. Navedene značilnosti v mesto privabljajo številne domače in tuje turiste. Ena izmed obetavnih smeri kazahstanskega turističnega razvoja je ekoturizem. Poleg tega čedalje več turistov zanimajo zavarovana območja v Almatyju in njegovi širši okolici, pojavljajo se nove oblike organiziranega turizma, kot so zgodovinski, izobraževalni in kmečki turizem, med aktivnostmi, ki privabljajo turiste, pa so tudi kolesarjenje, jahanje in vodni športi.

Edinstvena naravna značilnost Almatyja so sadovnjaki z jablanami. Vrsta divje jablane *Malus sieversii*, ki izvira iz Kazahstana, velja za prednico žlahtne jablane. Drevo izvira z vznožja Džungarskega in Zailijskega Alatau v severnem delu gorovja Tjanšan, kjer raste 40 sort omenjene vrste. Njena genska čistost je vzbudila veliko zanimanja med tujimi turisti, ohranjeni in obnovljeni sadovnjaki pa so podlaga za jabolčne ekskurzije in jabolčne poti na območju Almatyja (Shadmanova idr., 2019).

Še en endemit in pravi zaklad rastlinja tega območja je divji tulipan. Po raznolikosti divjih tulipanov je Kazahstan vodilni na svetu, saj tam uspeva kar 42 od skupno 120 vrst na Zemlji. Ta dejstva so podrobneje predstavljena v članku, objavljenem v reviji *The Astana* (Akhmetkali, 2023). Podobe gora, jabolk in tulipanov se aktivno vključujejo v simboliko mestnih dogodkov, pojavljajo pa se tudi v okrasnih arhitekturnih elementih.

4.3 Antropogeni dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje identitete Almatyja

Edinstvenost mest se najbolj pokaže v njihovem fizičnem okolju, ki ga oblikujejo raznovrstni dejavniki: naravne razmere, zgodovinske okoliščine, arhitekturne in kulturne značilnosti njegovih prebivalcev in gospodarski viri. Pri opisovanju mest se pogosto uporabljajo izrazi, kot sta občutek pripadnosti kraju in kulturna identiteta, ki omogočajo lažje razumevanje in prenos informacij o zgodovini in kulturi mesta na prihodnje generacije. Ti pojmi so ključni za ohranjanje edinstvenosti mest, saj se ta ne morejo razvijati v izolaciji, ampak nanje vplivajo zunanji dejavniki. Vse navedeno velja tudi za sodobna mesta v Kazahstanu, državi, ki se po površini (2,72 milijona km²) uvršča na deveto mesto na svetu. Kazahstan leži v osrčju Evrazije, na stičišču številnih trgovskih poti, vključno s starodavno svilno potjo. Njegovo zgodovinsko dediščino ponazarjajo številne arheološke najdbe, iz katerih so razvidni dosežki starodavnih prebivalcev tega območja, in sicer tako nomadskih kot stalno naseljenih skupnosti. Na njegovem ozemlju je več starodavnih mest, ki jim strokovnjaki pripisujejo velik zgodovinski in kulturni pomen (Baitenov idr., 2019).

Kazahstan ima izrazito celinsko podnebje, z mrzlimi zimami in vročimi poletji. Zaradi velikosti ozemlja države so med njenimi posameznimi regijami precejšnje podnebne razlike. Na severu je podnebje hladno z dolgimi in ostrimi zimami, na jugu pa je milejše in toplejše, z vročimi poletji in kratkimi zimami. 63 % države prekrivajo stepe, 25 % puščave in polpuščave, 10 % gore in 2 % gozdne stepe (zlasti na severu) (Ministrstvo idr., 2022).

Po razpadu Sovjetske zveze in osamosvojitvi leta 1991 se je Kazahstan aktivno vključil v svetovne gospodarske, kulturne in okoljske procese. Država ima 89 mest in 6.859 podeželskih naselij. Največja mesta so Almaty (2.191.314 prebivalcev), Astana (1.383.291 prebivalcev) in Šimkent (1.205.889 prebivalcev) (Qazstat, 2023a; Qazstat, 2023b). Večina sodobnih mest se je začela intenzivneje razvijati v 20. stoletju. Mnoga imajo tradicionalno urbanistično zasnovo z mrežastim tlorisom, podedovano iz sovjetskega obdobja. V mestnih središčih je po navadi kritična infrastruktura, kot so vladne ustanove, banke, nakupovalna središča, izobraževalni, kulturni in športni objekti ter stanovanja, na mestnem obrobju pa so stanovanjska in industrijska območja.

Eno izmed dobro razvitih poseljenih območij v Kazahstanu je urbana aglomeracija Almatyja. Središčni pomen v njem ima Almaty, ki je bil med letoma 1929 in 1997 tudi kazahstansko glavno mesto. Potem ko so prestolnico leta 1997 preselili v Astano, je mesto obdržalo status finančnega, raziskovalnega, izobraževalnega in kulturnega vozlišča države. Njegova geografska lega je vplivala na poseben prostorski razvoj mesta in oblikovanje močne arhitekturne identitete. Almaty leži ob vznožju gorovja Zailijski Alatau, na nadmorski višini med 600 in 1.650 m. Obdajajo ga zasneženi gorski vrhovi, ki ustvarjajo veličastno panoramo in edinstveno podobo mesta (slika 2). Skozi mesto teče več gorskih rek, predmestna območja pa se uporabljajo zlasti za rekreacijo, turistične dejavnosti in razne športne aktivnosti.

Slika 2: Panorama Almatyja (foto: Deonisy Mit)

Mesto ima več kot dve tisočletji dolgo zgodovino, ki je močno vtisnjena v njegovo arhitekturno tkivo. V 20. stoletju in zlasti v sovjetskem obdobju se je pospešeno razvijalo, po razpadu Sovjetske zveze leta 1991 pa se je zanj začela nova faza družbenogospodarskega razvoja. To preobrazbo so zaznamovali močna rast prebivalstva zaradi notranjih migracij, širjenje urbanih območij z vključevanjem primestnih naselij in okrepljena gradnja stanovanjskih, trgovskih, športnih, poslovnih in izobraževalnih objektov. Poleg tega so bili v mestu zgrajeni podzemna železnica, sodobna prometna vozlišča, obsežno omrežje kolesarskih poti in območja za pešce. Sprejeti so bili tudi ukrepi za izboljšanje dostopnosti oseb z omejeno mobilnostjo, kar je pripomoglo k oblikovanju bolj vključujočega urbanega okolja.

Arhitektura Almatyja vsebuje prvine več zgodovinskih obdobj. Oblike in elementi stavb v slogih, kot so barok, modernizem, sovjetski klasicizem in drugi, so bili prilagojeni in obogateni z motivi iz narodne umetnosti (Abdrasilova in Aukhadiyeva, 2022; Truspekova in Sharipova, 2022). Posledica tovrstnega združevanja slogov je eklekticizem, ki je postal sestavni del arhitekturne podobe in kulturne identitete mesta. Na sodobno arhitekturo mesta vplivajo mednarodni trendi in jo je mogoče primerjati z arhitekturo evropskih držav. Pri obravnavi razvojnih procesov je izjemno pomembno opredeliti in sistematizirati vidike, ki vplivajo na oblikovanje identitete mesta ob učinkih globalizacije.

4.4 Materialne in prostorske prvine (arhitektura in urbano okolje) v Almatyju

Na prostorsko zgradbo mesta so vplivali urbanistični vidiki, kot so načrtovalska načela, funkcionalno coniranje in stavbna tipologija (UIA Architects, 2021). Generalni urbanistični načrti, izvedeni v različnih obdobjih njegovega razvoja, odražajo posebnosti posameznega obdobja. Danes je mesto sestavljeno iz osmih upravnih okrožij, ki jih je glede na topografijo mogoče razdeliti v dve skupini: južna okrožja ob vznožju gora (Almaty, Auezov, Medeu, Bostandyk in Naurizbay) in severna nižinska okrožja (Alatauskiy, Zhetysu in Turksib) (slika 3).

Slika 3: Upravna okrožja Almatyja (vir: avtorici)

Za izražanje identitete mest imajo velik pomen prenašalci njihovih edinstvenih značilnosti. Arhitektura (stavbe, spominska obeležja, parki, trgi in ulice) izstopa kot najpomembnejši vir za širjenje informacij o zgodovini, kulturi in naravnem okolju posamezne regije. Interpretacija tradicionalnih umetnostnih in arhitekturnih motivov je ključna značilnost regionalne kazahstanske arhitekture. Omogoča opredelitev identitete mest in vzpostavlja povezavo med arhitekturo in kulturo prebivalcev posameznega območja. S proučevanjem umetnostne in arhitekturne dediščine ter analizo prvin, kot so nacionalna simbolika, dekorativna in uporabna umetnost ter tradicije ljudske arhitekture (ustvarjanje oblik in lokalni gradbeni materiali), je mogoče razviti metode za preoblikovanje mestnega okolja. Raziskava morfološke zgradbe Almatyja je razkrila posebne značilnosti njegovega načrtovanja in razvoja:

- obsežni severni del mesta večinoma sestavljajo zasebna stanovanjska območja in industrijske cone (ponazarjajo drugo fazo razvoja mesta),
- urbani bloki v starem delu mesta vključujejo dve- do petnadstropne stavbe vzdolž ulic, ki potekajo v smeri sever–jug ali vzhod–zahod, in monumentalne javne objekte (zgrajene v prvi polovici 20. stoletja),
- stanovanjska območja na južnem in zahodnem obrobju mesta so pozidana z montažnimi bloki

v slogu sovjetskega modernizma, ki vključujejo trgovine, šole, vrtce in klinike (zgrajeni v drugi polovici 20. stoletja).

Trenutno se po vsem mestu gradijo stanovanjske stolpnice, hkrati pa nastajajo nova trgovska, zabavna in poslovna središča (Abdrasilova in Danibekova, 2021). Funkcionalna in prostorska zgradba mesta je posledica njegovega zgodovinskega razvoja in zahtev sodobne družbe po udobnem življenju in gospodarskem napredku. V središču mesta je veliko arhitekturnih objektov z izrazito identiteto, ki so bili zgrajeni na koncu 19. stoletja in v 20. stoletju (Cheshmehzangi, 2020). Odražajo regionalni arhitekturni značaj, ki vključuje prvine kazahstanskega narodnega okrasja (na stanovanjskih in javnih zgradbah) in asociacije na tradicionalno kamnoseško obrt (v elementih in oblikah javnih zgradb). V 21. stoletju se arhitektura mesta razvija v skladu z mednarodnimi trendi in na podlagi sinteze sodobnih oblikovalskih načel ter novih gradbenih materialov in tehnologij gradnje (slika 4).

Slika 4: Arhitektura Almatyja v 20. in 21. stoletju (vir: avtorici)

4.5 Kulturne in simbolne prvine oblikovanja identitete (okrasni elementi, podobe, miti in zgodovinske asociacije)

Urbani prostor Almatyja močno zaznamujejo simbolne prvine, kot so spomeniki, ki ponazarjajo starodavno skitsko umetnost (npr. spomenik zlatega bojvnika), in obeležja zgodovinskih dogodkov. Značilni so oblikovni elementi, ki jih je navdihnila kazahstanska okrasna in uporabna umetnost ter vključujejo zapletene rezbarije in geometrijske vzorce na pročeljih stavb, stenskih poslikavah, kovanih ograjah in raznovrstnih umetniških elementih v parkih in na trgih. Navedene prvine odražajo zgodovino in kulturo mesta ter s tem aktivno prispevajo k izražanju njegove identitete. Poleg vizualnih vidikov lokalnih običajev družabno življenje v mestu vključuje številne kulturne dogodke, kot so *nauruz* (praznovanje perzijskega novega leta), dan mesta, praznik jabolk, dan vodnjakov, knjižni praznik, filmski in glasbeni festivali, tradicionalni ulični maratoni in smučarske tekme na visoko ležečih smučiščih (Generalna skupščina ZN, 2022). Na množičnih prireditvah se uprizarjajo lokalna zgodovina in mestni miti, pri čemer so v ospredju teme, kot so mesto jabolk, mesto vodnjakov, zeleno mesto ipd. (slika 5).

Slika 5: Utrinki javnega življenja (vir: avtorici)

4.6 Izsledki sociološke ankete

Vprašanja, povezana z regionalno identiteto, so aktualna raziskovalna tema v kazahstanski arhitekturni znanosti. Izsledki teoretičnih raziskav so podlaga za oblikovanje normativne dokumentacije in praktičnih priporočil pri razvoju projektov (UNESCO, 2015; UNFCCC, 2022). Eden izmed učinkovitih načinov projektiranja vključuje sodelovanje prebivalcev pri obravnavi, oblikovanju in izpopolnjevanju novih projektov. Vključevanje prebivalcev je omogočeno na več načinov, na primer s sociološkimi anketami, stiki med projektanti in prebivalci ter sodelovanjem s prostovoljnimi organizacijami. Razširjena je uporaba anketnih vprašalnikov kot sredstva za pridobivanje javnega mnenja, saj se z njimi lahko opredelijo preference prebivalcev glede pomembnih vprašanj, ki se nanašajo na življenje v mestu. Izsledki anket pomembno prispevajo k oblikovanju trdne podlage za sistematično proučevanje in podrobno obravnavo javnega mnenja. Izsledki ankete, ki sta jo avtorici opravili med

kazahstanskimi prebivalci, niso pomembni samo z znanstvenega vidika, ampak so tudi ključna podlaga za usmerjanje trajnostnega razvoja mesta. Največ anketirancev (78,7 %) je prihajalo iz kazahstanskih mest z več kot milijonom prebivalcev, najmanj pa je bilo tistih s podeželskih območij (3,1 %) (preglednica 1).

Preglednica 1: Izsledki ankete

Velikost mesta (št. prebivalcev)	Št. odgovorov	Delež (v %)
Velemesto državnega pomena (> 1.000.000)	629	77,7
Večje mesto regionalnega pomena (250.000–1.000.000)	66	8,1
Manjše mesto regionalnega pomena (100.000–250.000)	41	5,0
Večje mesto lokalnega pomena (50.000–100.000)	25	3,1
Manjše mesto lokalnega pomena (10.000–50.000)	24	3,0
Podeželsko naselje	25	3,1

Vir: avtorici

Na podlagi odgovorov, zbranih z anketo, je mogoče opredeliti preference prebivalcev in obiskovalcev Almatyja. Treba je omeniti, da v raziskavo njegove identitete niso bili vključeni samo njegovi prebivalci, ampak tudi prebivalci drugih mest in naselij v Kazahstanu. S tem sta avtorici pridobili tako notranja kot zunanja mnenja o podobi mesta. Anketiranci so dejavnike, ki vplivajo na identiteto mesta, razvrstili po pomenu, pri čemer se je izkazalo, da jih 62,9 % Almaty povezuje predvsem z njegovimi naravnimi danostmi (gorami, naravnimi rezervati in edinstvenimi krajinami). Antropogeni materialni dejavniki (zgodovinske stavbe in objekti, zgodovinske in kulturne krajine ter spominska obeležja) so bili pomemben dejavnik za 51,8 % anketirancev, 39,1 % vprašanih pa je menilo, da je mesto znano zlasti po antropogenih nematerialnih dejavnikih (običajih, folklori in simbolih). 36,5 % anketirancev je izpostavilo pomen funkcionalnih dejavnikov (podjetij, storitev in infrastrukture), 23,4 % pa jih je menilo, da na podobo Almatyja pomembno vplivajo socialne razmere (preseljevanje, izobrazba in zdravstvo) (slika 6).

Slika 6: Dejavniki, ki vplivajo na identiteto mesta (vir: avtorici)

Iz ankete je razvidno, da prebivalci dojemajo mesto na podlagi tega, kako zaznavajo značilnosti okolice, arhitekture in simbolnih podob, značilnih za Almaty. Arhitektura, ki upošteva krajino in odraža zgodovino, ima aktivno vlogo pri oblikovanju identitete. Arhitekturne oblike in slogi izražajo edinstvene materialne in simbolne značilnosti regije ter družbenogospodarske in politične značilnosti posameznega obdobja. Te ugotovitve so neposredno vplivale na projekte, ki se izvajajo v okviru splošnega urbanističnega načrta Almatyja do leta 2040.

Z aktivnim vključevanjem držav in mest v svetovno gospodarstvo in kulturo se večja tveganje, da bo to oslabilo njihovo identiteto (slika 7). Pomembno je, da se globalizacija ne dojema kot negativni dejavnik, ki povzroča izgubo mestne in regionalne identitete. Pri oblikovanju objektov v Astani in Almatyju so sodelovali mednarodni arhitekti, kar kaže, da lahko globalizacija spodbudi razvoj in ohranjanje kulturnih tradicij, saj te postanejo predmet ustvarjalnosti mednarodne skupnosti (Abdrasilova in Aukhadiyeva, 2021).

Slika 7: Simboli mesta (vir. avtorici)

Treba je poudariti, da je identiteta dinamična in se lahko spreminja glede na zgodovinske, socialne in politične spremembe v družbi. Arhitektura je eden izmed načinov izražanja kulturnih značilnosti in identitete ljudi. Kazahstanska arhitektura se še naprej razvija ter prilagaja sodobnim trendom in svetovnim družbenim izzivom. Prizadeva si postati čedalje bolj inovativna in edinstvena ter vključevati sodobne oblike in najnovejše gradbene tehnologije.

4.7 Dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje identitete Almatyja

Analiza dejavnikov, značilnih za Almaty, je pokazala, da se identiteta mesta oblikuje na podlagi številnih prvin, ki odražajo njegove edinstvene naravne značilnosti in kulturno dediščino naroda. Raziskava je razkrila, da imajo glavno vlogo pri oblikovanju mestne identitete Almatyja tri skupine dejavnikov.

Naravni dejavniki, kot so stepe in gore, so ključni pri oblikovanju podobe mesta, saj odražajo njegovo edinstveno krajino. Krajinske značilnosti, kot je višinska razgibanost terena, so ključne za identiteto mesta, saj ustvarjajo poseben občutek pretočnosti in dinamičnosti.

Antropogeni dejavniki ponazarjajo dinamično prepletanje človeških dejavnosti z naravnim okoljem. Podnebje in relief sta močno vplivala na materialno in prostorsko tkivo mesta, katerega arhitektura odraža dediščino, prevladujočo gospodarsko dinamiko in stopnjo tehnološkega napredka posameznega obdobja ter s tem izraža identiteto mesta. Raziskava antropogenega vpliva v Almatyju je razkrila naslednje dejavnike: povečane emisije iz tovarn in stanovanjskih objektov, ki za ogrevanje uporabljajo premog, tveganja, povezana s slabšo kakovostjo zraka, in uporabo prevoznih sredstev, ki negativno vplivajo na kakovost zraka (AQLI, 2024). Nedavne raziskave mestnih središč poleg tega opozarjajo na precejšnje povečanje prometnih zastojev, ki postajajo čedalje večja težava, vpliv na okolje pa se krepi tudi zaradi pomanjkljivosti v infrastrukturi za ravnanje z odpadki.

Družbenokulturni dejavniki se nanašajo na izražanje mestne identitete na javnih dogodkih, ki oblikujejo in podpirajo mestno skupnost. Prirejanje tovrstnih dogodkov v številnih predelih mesta spodbuja angažiranost prebivalcev, njihovo vključenost v proučevanje zgodovine mesta ter sodelovanje v javnih razpravah in rekonstrukcijskih dejavnostih.

Izsledki ankete, v kateri so anketiranci navedene dejavnike razvrstili po pomembnosti, poudarjajo pomen tako naravnih kot antropogenih in družbenokulturnih dejavnikov pri dojemanju podobe Almatyja. Razkrivajo celovito součinkovanje raznovrstnih prvin, ki določajo identiteto mesta ter v njem ustvarjajo edinstveno in bogato kulturno vzdušje. Izsledki opravljene raziskave kažejo, da imata arhitektura in fizično okolje pomembno vlogo pri oblikovanju urbane identitete Almatyja.

Kulturna identiteta mesta je večplasten pojav, ki odraža dolgotrajen proces oblikovanja individualne in kolektivne samopodobe v okviru kulturnih in družbenih vplivov. Vključuje medsebojno povezane vidike, kot so stiki s kulturno tradicijo, oblikovanje kulturnih identitet ter sodelovanje v medkulturnem in medverskem dialogu. Izsledki raziskave poudarjajo tudi vlogo narodnih vrednot in kulturnih simbolov pri oblikovanju kolektivne identitete družbe. Vrednote, kot sta gostoljubje in enotnost, so tesno povezane z zgodovinskimi in kulturnimi tradicijami območja in imajo pomembno vlogo pri oblikovanju narodne enotnosti.

Nacionalni simboli so pomembne prvine nacionalne identitete. Vključujejo neuradne simbole, kot so snežni leopard, zlati mož, *dombra* (lutnja), *jurta*, *samruk* (mitološka ptica) in *šanirak* (okrogli zgornji del *jurte*), in uradne simbole, kot so grb, zastava in himna. V sodobnem svetu, v katerem se družbenokulturna in politična dinamika nenehno spreminjata, se lahko spreminjajo in na novo razlagajo tudi pomeni identitetnih simbolov. Pri oblikovanju edinstvenosti in prepoznavnosti Almatyja pa imajo pomembno vlogo tradicionalni simboli, ki so izhajajo iz zgodovine, in novi simboli, na katere vplivajo sodobni trendi.

5 Sklep

Identiteta mesta je simbolni vir, ki s pomembnimi simbolnimi prvinami, povezanimi z naravnim okoljem, zgodovino in kulturo območja, vpliva na to, kako prebivalci dojemajo mestno okolje. Raziskava je pokazala, da na identiteto Almatyja vplivajo zlasti naravni (krajina in podnebje) in antropogeni dejavniki, ti se delijo še na materialne (arhitektura in prostor), in nematerialne značilnosti (simboli, podobe in miti).

Naravni dejavniki, kot so krajinske značilnosti in podnebje, pomembno vplivajo na teritorialno identiteto (tudi identiteto mesta), med drugim tudi na usmerjenost stavb, izbiro gradbenih materialov in vrsto objektov. Antropogeni dejavniki (arhitektura, infrastruktura in urbani prostor) ob upoštevanju geografskih posebnosti in reliefa določajo arhitekturni slog mesta, ki je ključni del njegove identitete. Družbenokulturni dejavniki temeljijo na tradicijah, običajih in kulturnih vrednotah, ki lahko postanejo simboli in podobe mestne identitete. Raziskava je pokazala, da je identiteta Almatyja skupek predstav o mestu, ki se oblikujejo s celovitim prepletom geografskih in kulturnozgodovinskih značilnosti. Prebivalci in obiskovalci arhitekturo dojemajo kot enega glavnih virov identitete Almatyja.

Model mestne identitete se oblikuje v geografskem okviru, v katerem se lokalna identiteta ustvarja v prostoru (gorat relief, morfologija ulic v starem delu mesta, arhitektura, parki in vodnjaki) in se izraža s trajnimi predstavami (mesto ob vznožju gora, mesto jabolk, mesto vrtov, mesto vodnjakov, kulturna prestolnica itd.). Arhitekturni prenašalci mestne identitete vključujejo okrasne elemente na stavbah, kot so fasadni senčniki, balkonske ograje, fasadno okrasje in poslikave.

Proučevanje identitete Almatyja je pomembno, ker se lahko z analizo njegovih značilnosti določijo smernice za raziskovanje identitetnih modelov drugih kazahstanskih mest. Izsledki tovrstnih raziskav se lahko upoštevajo pri preobrazbi mestnega okolja, ki bo posledično postalo privlačnejše za vlagatelje in turiste.

Gulnara Abdrasilova, Fakulteta za arhitekturo, Kazahstanska akademija za arhitekturo in gradbeništvo, Almaty, Kazahstan
E-naslov: g.abdrasilova@gmail.com

Laura Aukhadiyeva, Oddelek za osnove arhitekturnega oblikovanja, Fakulteta za arhitekturo, Kazahstanska akademija za arhitekturo in gradbeništvo, Almaty, Kazahstan
E-naslov: laura_aukhadiyeva@acu-edu.cc

Viri in literatura

Abdrasilova, G. S., in Aukhadiyeva, L. M. (2022): Arkhitektura zdaniya Akademii nauk Kazakhstana: romantizatsiya znakov natsional'noy kul'tury. V: Shuvalov, M. V., Pishchulev,

A. A., in Akhmedova, E. A. (ur.): *Traditsii i innovatsii v stroitel'stve i arkhitekture. Arkhitektura i gradostroitel'stvo. Sbornik statey 79-oy vserossiyskoy nauchno-tekhnicheskoy konferentsii*, 331–343. Dostopno na: <https://www.elibrary.ru/iwwopf> (sneto 23. 12. 2024).

Abdrassilova, G., in Aukhadiyeva, L. (2021): The role of regional identity in shaping the architecture of the 21st century. *International Journal of Urban Planning and Sustainable Development*, 26, 1–9. doi.10.58225/urbanizm.2021-26-1-9

Abdrassilova, G., in Danibekova, E. (2021): The transformation of modern architecture in Kazakhstan: From Soviet “internationalism” to a post-Soviet understanding of regional identity. *Spatium*, 46, 73–80. doi.10.2298/SPAT2146073A

Akhmetkali, A. (2023): Blooming beauty: Forgotten facts about Kazakhstan’s rich tulip heritage. *The Astana Times*, 2. 4. 2023. Dostopno na: <https://astanatimes.com/2023/04/blooming-beauty-forgotten-facts-about-kazakhstans-rich-tulip-heritage/> (sneto 23. 12. 2024).

Alzemeneva, E. V., in Mamaeva, Yu. V. (2021): Identity of the urban environment. *Journal of Sustainable Architecture and Civil Engineering*, 36(2), 40–47. doi.10.52684/2312-3702-2021-36-2-40-47

Amit, V. (2004): *Biographical dictionary of social and cultural anthropology*. London, Routledge.

AQLI (2024): The air quality life index. Dostopno na: <https://aqli.epic.uchicago.edu/the-index/> (sneto 23. 12. 2024).

Aukhadiyeva, L., in Karatseyeva, T. (2022): Architectural images and symbols of the regional identity of modern architecture in Kazakhstan. *Innovaciencia*, 10(1), 1–17. doi.org/10.15649/2346075X.296

Bahga, S., in Raheja, G. (2018): An account of critical regionalism in diverse building types in postcolonial Indian architecture. *Frontiers of Architectural Research*, 7(4), 580–588. doi.org/10.1016/j.foar.2018.09.001

Baitenov, E., Tuyakayeva, A., in Abdrassilova, G. (2019): Medieval mausoleums of Kazakhstan: Genesis, architectural features, major centres. *Frontiers of Architectural Research*, 8(1), 80–93.

Bell, D. A., in De-Shalit, A. (2011): *The spirit of cities: Why the identity of a city matters in a global age*. Cham, Springer.

Berger, L., Ruoppila, S., in Vesikansa, K. (2019): Baltic crossings: Soviet housing estates and dreams of forest-suburbs. V: Hess, D., in Tammaru, T. (ur.): *Housing estates in the Baltic countries*, 95–115. Cham, Springer. doi.org/10.1007/978-3-030-23392-1_5

Beyers, L. (2016): Unfolding urban memories and ethnic identities: Narratives of ethnic diversity in Limburg, Belgium. V: Rodger, R., in Herbert, J. (ur.): *Testimonies of the city: Identity, community and change in a contemporary urban world*, 119–138. Aldershot, ZK, Ashgate.

Cheshmehzangi, A. (2020): *Identity of cities and city of identities*. Singapur, Springer. doi.org/10.1007/978-981-15-3963-3

Fedotova, N. (2016) Urban identity as a competitive advantage of the territory. *Yaroslavl Pedagogical Bulletin*, 5, 372–377.

Frampton, K. (2020): *Modern architecture: A critical history*. London, Thames & Hudson.

Galimzhanova, A. S., Glaudinova, M. B., Truspekova, Kh. Kh., Karzhaubaeva, S. K., in Galimzhanov, S. E. (2020): Identity in the modern architecture of Kazakhstani mosques: Ijtihad principle. *International Journal of Engineering Research and Technology*, 13(5), 923–928. doi:10.37624/IJERT/13.5.2020.923-928

Gehl, J. (2010): *Cities for people*. Washington, DC, Island Press.

Gehl, J. (2011): *Life between buildings: Using public space*. Washington, DC, Island Press.

Glaudinov, B. A. (2016): *Evolutsiya zodchestva Kazakhstana*. Almaty, Aleyron.

Iskhojanova, G., Zayats, I., in Sarttarova, L. (2022): Typological aspects of urban architecture design based on the principle of hybridity. *Innovaciencia*, 10(1), 1–8. doi.org/10.15649/2346075X.2976

Jahn Kassim, S., Mohd Nawawi, N., in Ibrahim, M. (2018): The regional and national agenda in urban-architectural identity through conflicts and conflations. V: Jahn Kassim, S., Mohd Nawawi, N., in Ibrahim, M. (ur.): *Modernity, nation and urban-architectural form: The dynamics and dialectics of national identity vs regionalism in a tropical city*, 1–30. Cham, Springer.

Korotseyeva, T. Yu., in Akhmedova, A. T. (2022): “Serdtsse goroda” i “sreda obitaniya” kak predposylki formirovaniya ponyatiya “zhilaya sreda.” *QazBSQA Khabarshysy. Säület zhäne dīzayn*, 3(85), 57–64. doi.org/10.51488/1680-080X/2022.3-22

Krupskiy, O. P., Dzhusov, O., Meshko, N., Britchenko, I., in Prytykin, A. (2019): Key sources when formulating competitive advantages for hotel chains. *Tourism*, 67(1), 34–46.

Lynch, K. (1960): *The image of the city*. Cambridge, MA, MIT Press.

Mendikulov, M. M. (1948): *Arkhiturnaya praktika goroda Alma-Aty i problema natsional'noy arkhitektury*. Almaty, Izvestiya AN KazSSR. Ser. Iskusstvovedcheskaya.

Ministrstvo za ekologijo, geologijo in naravne vire Republike Kazahstan, Program Združenih narodov za razvoj v Kazahstanu in Sklad za svetovno okolje (2022): *The 8th national communication and the 5th biennial report of the Republic of Kazakhstan to the UN framework convention on climate change*. Astana. Dostopno na: <https://www.undp.org/kazakhstan/publications/8th-national-communication-and-5th-biennial-report-republic-kazakhstan-un-framework-convention-climate-change> (sneto 23. 12. 2024).

Nocca, F. (2017): The role of cultural heritage in sustainable development: Multidimensional

indicators as decision-making tool. *Sustainability*, 9(10), 1882. doi.org/10.3390/su9101882

Qapanov A. K., in Baimagambetov S. K. (1998): Almatī: arkhitektūrasī men qala qurylysy. Almaty, DIDAR.

Qazstat (2023a): *Demographic statistics*. Dostopno na: <https://stat.gov.kz/en/industries/social-statistics/demography/> (sneto 23. 12. 2024).

Qazstat (2023b): *Statistics of the regions of the Republic of Kazakhstan*. Dostopno na: <https://stat.gov.kz/en/region/> (sneto 23. 12. 2024).

Sarttarova, L. T., Gilisbaeva, R. O., Mokeeva, N. S., in Hayes, S. G. (2014): Marketing research of women costume consumers of the Republic of Kazakhstan of different price segments. *Advances in Environmental Biology*, 207–217. Dostopno na <https://link.gale.com/apps/doc/A385070644/AONE?u=anon~7d9dfbdc&sid=googleScholar&xid=ea5cccb2> (sneto 23. 12.2024).

Sardak, S., Britchenko, I., Vazov, R. & Krupskyi, O. P. (2021) Life cycle: Formation, structure, management. *Ikonomicheski Izsledvania*, 30(6), 126–142.

Shadmanova, L., Sitpayeva, G., Mukanova, G., in Friesen, N. (2019): Molecular-genetic analysis of *Malus sieversii* – Comparison of Dzungarian populations in situ and ex situ. *Turczaninowia*, 22(2), 187–198.

Tatygulov, A. Sh., Yeralieva, T. E., Tatygulov, A. A., Isa, G. I., in Nuserova, D. Ya. (2009): *ArkHITEKTOR Toleu Basenov*. Almaty, Basbaqan.

Truspekova, Kh. (2019): Arkhitektura Almaty i voprosy identichnosti. *Central Asian Journal of Art Studies*, 1(3), 37–48. Dostopno na: <https://cajas.kz/journal/article/view/82> (sneto 23. 12. 2024).

Truspekova, Kh. Kh., in Sharipova D. S. (2022): Architecture of post-Soviet Kazakhstan: Key stylistic references in public facilities. *Civil Engineering and Architecture*, 10(7), 3185–3197. doi:10.13189/cea.2022.100730

UIA Architects (2021): *The International Union of Architects*. Dostopno na: <https://www.uia-architectes.org/> (sneto 23. 12. 2024).

Generalna skupščina ZN (2022): *Inputs to the 2022 high-level political forum on sustainable development: Report of the secretary-general*. Dostopno na: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/29744HLPF_Inputs2022_WHC_29_March2022.pdf (sneto 23. 12. 2024).

UNESCO (2015): *Global citizenship education: Topics and learning objectives*. Dostopno na: https://news-decoder.com/school-partnerships/global-citizenship-education/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw1ZixBhCoARIsAIC745Dp5_kPKGXOAvueVY0_8dw2we-1RfC29ZelOPai9rZ8Kmq-2S0Om2waAkmaEALw_wcB (sneto 23. 12. 2024).

UNFCCC (2022): *Kazakhstan's eighth national communication on climate change*. Dostopno na: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/8NC_Kazakhstan_2022v1.0.pdf (sneto

23. 12. 2024).